

משנת המועדים

לקט דברי רז"ל בהלכה ובאגדה
לימי המועדים
מספרי המכון

ארבע פרשיות

בהוצאת מכון עוז והדר
תשע"ד

יוצא לאור ע"י ממלכת התורה "עוז והדר"

היות ומושקע במהדורה חדשה מפוארת זו הון רב ויגיעה רבה, לכן ע"פ דין תורה ולהבדיל עפ"י הזכויות בכל המדינות אנו אוסרים בכל תוקף כל הדפסה, צילום והעתקה כולל העתקה חלקית מספר זה, וכן אין לתרגם או לאחסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מהספר, וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס בביאורים, במקורות ובכל ההוספות, ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדין, ושארית ישראל לא יעשו עולה.

כל הזכויות שמורות
לממלכת התורה "עוז והדר"

Rabbi Y. Lifer

8truman Ave.

New Suare, N.Y. 10977

הפצה והזמנות:

'היכלי תורה'

בארץ ישראל: טלפון (02)9924603 פקס (03)5435884

בארה"ב: (718)437-3514 Fax. (718)437-0054 Tel.

באירופה: 0176-8806-20-44 Tel.

נדפס בארץ ישראל

על נייר שאין בו חשש חילול שבת

PRINTED IN E. ISRAEL

הארות והערות יתקבלו בברכה

בת.ד. 9359 בית שמש

פקס 03-5423180

לתרומות והנצחות: 845-406-9099

oiz@oizusa.com

משנת המועדים

ארבע פרשיות

- מקראות גדולות ד' פרשיות *
- עם הפטרות מבוארות *
- תלמוד בבלי המבואר מתיבתא *
- ילקוט ביאורים *
- אליבא דהלכתא *
- כפתור ופרח *
- תלמוד ירושלמי *
- מפרשי היד החזקה *
- ספר החינוך עם מנחת חינוך *
- משנה ברורה המבואר *
- ערוך השולחן *
- שני לוחות הברית *
- יסוד ושרש העבודה *
- בני יששכר *
- תפארת שלמה *
- משנת החסידות *
- פניני דרוש *
- מעשי צדיקים *

יֵא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יֵא וּמַלְלֵ לְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ: יב אַרְי תְּקַבֵּל יֵת חֲשַׁבְן בְּנֵי יב פִּי תִשָּׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

תו"א (יב) כי תשא. נקטת סב: מגילה ט: ל. צ"צ י:

שפתי חכמים החדש

א מִלִּשׁוֹן יֵא תשא שמע שוא' (לעיל כג א), ולא לשון הרמה מלשון ישא פרעה את ראשך והשיבך על כנך' (בראשית מ יג). נואף על פי שבמדרש רבי תנחומא (סי' ד) פירושו לשון הרמה, כיון שהוא רחוק מפשוטו של מקרא, דאם כן ישא את ראש בני ישראל' מיבעי ליה, לא הביאו רש"י בפירושו. אבל ישאו את ראש כל עדת בני ישראל' (במדבר א ב), פירש אותו לשון הרמה מלשון ישא פרעה את ראשך מעליך' (בראשית מ ט), כמו שאומרים לקוסטינר ארזים רישיה דפלן (כ"ה גירסת הרמב"ן), מפני שהוא קרוב לפשוטו של מקרא, דמפני שצפה הקדוש ברוך הוא שעתיד לגזור גזירה עליהם 'במדבר הזה יתמו' (במדבר יד לה), כתב בהן 'שאו את ראש' וגו', אבל בלויים שלא נגזרה הגזירה עליהם כתב בהן לשון 'פקוד את בני לוי' (במדבר ג טו) (מנח"י, רא"ם): ב דַּעַת רש"י, שלא תפרש כן הפסוק, 'כי תשא' וגו' רצונו לומר לאחר שקבלת סכום מנינם, ונתנו לשון שיליה 'אל תמנם לגלגלותם', ולא נקט לשון חיוב ולומר 'כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם יתנו כל אחד' וכו', כמו שנאמר בקרא בחיוב ולא בשלילה, כיון בזה לומר, לא שהוא מצוה למנותם במחצית השקלים כדי שיעשו האדנים, אלא תחבולה שלא ישלט בהם עין הרע, והוא הדין על ידי דבר אחר חזן מחצאי שקלים היה יכול למנותם, אלא שעל ידי חצאי שקלים יעשו מהם האדנים, ואגב חדר תרתי. רא"ם (מנח"י):

רש"י

(יב) כי תשא. לשון קבלה כתרגומו*, כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם, אל תמנם לגלגלות*, אלל יתנו כל אחד מחצית השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם:

כתב בהן 'שאו את ראש' וגו', אבל בלויים שלא נגזרה הגזירה עליהם כתב בהן לשון 'פקוד את בני לוי' (במדבר ג טו) (מנח"י, רא"ם): ב דַּעַת רש"י, שלא תפרש כן הפסוק, 'כי תשא' וגו' רצונו לומר לאחר שקבלת סכום מנינם, ונתנו לשון שיליה 'אל תמנם לגלגלותם', ולא נקט לשון חיוב ולומר 'כשתחפון לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם יתנו כל אחד' וכו', כמו שנאמר בקרא בחיוב ולא בשלילה, כיון בזה לומר, לא שהוא מצוה למנותם במחצית השקלים כדי שיעשו האדנים, אלא תחבולה שלא ישלט בהם עין הרע, והוא הדין על ידי דבר אחר חזן מחצאי שקלים היה יכול למנותם, אלא שעל ידי חצאי שקלים יעשו מהם האדנים, ואגב חדר תרתי. רא"ם (מנח"י):

אבן עזרא

ברוך לעד שם אל נשא. עם ישראל כל טוב עשה. ולציר גלה פלא נכסה. תוך פרשת היא כי תשא.

(יב) החל לפרש כסף הכפורים, שהוא חיוב על כל אחד ולא היה נדבה. והזכיר זה, בעבור הכתוב למעלה (פסוק י) כי אחת בשנה יעשה כפורים, וכסף הכפורים גם כן יהיה אחת בשנה כאשר אפרש. ואחר כן הכיור וכנו (פסוקים יז-כא), שלא יעשו מנדבת הצבור רק ממראות הצובאות לבדם (להלן לה ח). גם הזכיר שמן המשחה (פסוקים כב-כה) וקטרת הסמים (פסוקים לד-לה), כי הנשיאים לבדם הביאום (להלן לה כז-כח). ובהזכירו שמן המשחה, הזכיר הכלים הנמשחים (פסוקים כו-כט). גם הזכיר האומן הגדול שהוא הרוקח, ואשר יעשה מעצתו כל המשכן, והוא בצלאל ואהליאב (להלן לא ב-יא). והזכיר השבת להזהירם בתחילה (שם פסוקים יב-יז), שלא יעשו ישראל מלאכת השם בשבת. ואחר כן הזכיר תפלת משה לפני רדתו מן ההר (להלן לב יא), והוצרך להזכיר מעשה העגל בתחילה (שם פסוקים יא-כד) לדעת למה התפלל. ואחר כך הזכיר רדתו (שם פסוק טו), ושריפת העגל (שם פסוק כ), ושורבו אל ההר עוד להתפלל שנית בעדם

(שם פסוק לא). והזכיר כעס משה (שם פסוק ט) להוציא אהלך ממחנה ישראל (להלן לג ז), ויש אומרים כי הכתוב יספר מה שהיה. ואחר כן הזכיר כבוד משה שראה הכבוד (שם פסוקים יח-כג). ואחר כן צוהו שירד ויפסול לוחות (להלן לד א), וכתבם השם פעם שנית. והזכיר התנאים שכרת ברית עם ישראל (שם פסוקים יח-כ), הם הכתובים בפרשת ואלה המשפטים (לעיל כג יג-ט). ואחר כן יזכיר כי קרן עור פניו ברדתו מההר ולוחות הברית בידו (שם פסוק כט): והגאון אמר, כי כסף כפורים הוא חיוב על ישראל בכל שנה, בין שיספרם מלכם, או לא ישא מספרם. וראיתו משאת משה במדבר (דברי הימים ב' כד ט). ואמר, כי ממנו יקריבו קרבנות הצבור, ותקון הכיור, ויעשו שמן משחה וקטרת הסמים, גם ינתן ממנו לסנהדרין, וזה רמז בצלאל ואהליאב. כי מנהג החושבים שהם בעלי סוד החשבון, לכתוב באגרת הפרטים, ובראש האגרת יכתבו הכלל הנחבר מן הפרטים: יש אומרים (עיין ברכות סב:) כי המגפה שהיתה בימי דוד (שמואל ב' כד), בעבור שלא נתנו כפר נפשם. ואם זה אמת היא תשובה על הגאון:

רשב"ם

(יב) כי תשא. כשקיענס משה לישראל להפריש תרומת המשכן מנאף, וזה הכסף יתן לעזודת המשכן, כדכתיב צאלה פקודי (להלן לה סה) ונקף פקודי העצה מלת פקר וגו':

רמב"ן

מ"א, צוה עליהם שכל היודע בעצמו שהוא מבין עשירים שנה ומעלה יתן הסך הזה, והם הביאו אליו הכופר נדבה עם כל שאר הנדבה בבקר בבקר. ולכן לא אמר רק 'ונתת' את כסף הכפורים, כלומר הנה צויתך כאשר תמנם שיתנו כופרם, ועתה יתנו מעצמם הכופר ותתן אותו על עבודת אהל מועד, ולכן לא הוצרך עתה לאהרן ונשיאים שיהיו עמו. ואין טענה מפל העבר על הפקדים (פסוקים יג-יז), כי פירושו הראוי לעבור:

ומפני שלא נתפרש כאן אם היא מצות דורות או לשעה למשה במדבר, טעה דוד ומנה אותם בלא שקלים, והיה הנגף בהם, והתודה עליו, ויאמר דוד אל ה' חטאתי מאד אשר עשיתי (שמואל ב' כד ז):

(יב) צוה הקדוש ברוך הוא את משה כאשר תשא את ראש בני ישראל במנין, יתנו כופר נפש מחצית השקל. ואמר לו (פסוק טו) וְלָקַחְתָּ אֶת כֶּסֶף הַכֹּפָרִים הַנוֹכֵר, וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. ומזה למוד משה שימנם עתה, וכן עשה, כמו שנאמר (להלן לה כה) וְנָקַף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּפֶר, ולא הוצרך להאריך ולומר ועתה תשא ראשם ונתת הכסף על עבודת אוהל מועד, כי הדבר מובן מעצמו שימנם עתה, ולפיכך כלל המצוה כאשר תשא ראשם תעשה כן, שיכנס בכלל כל פעם שימנם:

והנראה אלי, בעבור כי לא הצריך אותו עתה לבא באהליהם ולמנותם כאשר יעשה בחומש הפקודים, רק שיעשה כאשר יאמרו רבותינו בשקלי הקרבנות (שקלים פ"א

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

יא ומליל יי עם משה למימר: יב ארום תקביל ית חושבן סכומיהון דבגני ית חושבן בגני ישראל:

ביאור יונתן

(יב) ארום תקביל ית חושבן בגני ישראל למיניהון. וכ"ה באונקלוס, וכע"ז בנוסחי ת"ר. וכפי שפירש רש"י שלשון 'תשא' האומר כאן אינו לשון הרמה אלא לשון קבלה. [כמו 'לא תשא שמע שרא' (לעיל כג כ) שפירושו לא תקבל, וכן 'עונה תשא' (ויקרא יח)]. 'ראשי' מתפרש במשמעות סך חשבון (ראה אב"ז גור"א). [ככ"ז: 'למיניהון'].

בעל הטורים

(יב) כי תשא. סמך קנתי (לעיל פסוק י) לכי תשא רמו למה שאמרו (כ"ב י) במה תרום קרנן של ישראל, בכי תשא: וסמך יום הפקדים [אחת בשנה יכפר עלין] (לעיל ל י) לכופר נפשו' לומר שביום הכפורים צריך

חוקוני

(יב) כי תשא. בשנה השנית, כדכתיב בפרשת במדבר (א א) ב'שנה השנית וגו', שאז את ראש כל עדת בני ישראל, שכן כי תשא להבא משמע, ושאו מיד משמע. ופרשה זו נאמרה מבאחד באדר כדי להשמיע על השקלים לתרומת הלשכה לקנות הקרבנות להקריב

אור החיים

(יב) כי תשא את ראש וגו'. כריך לדעת טעם אומרו תשא, ולא אמר 'תפקוד' כלאמרו במטה לוי (במדבר ג טו). 'ז' אומרו את ראש, ולא הספיק לומר 'כי תשא את בני ישראל, שאין לומר שלא יו ה' למנות חלק לראשים, כי הענין יחיש זה. 'ג' כריך לדעת כוונת אומרו לפקודיהם: ויתבאר הכמוז על פי דבריהם ז"ל (ב"ר יב י) כי החוטא גורם בחטאו כפיפת ראשו, כי צחינת הרע מהומה הוא אל ארץ חציט, כי שפלה היא, וצחינת הקדושה היא נשיאת

כלי יקר

(יא) וידבר ה' וגו' כי תשא את ראש בני ישראל. בכל מקום הזכיר נשיאת ראש אצל המספר, לפי שעל ידי המספר ישראל מנושאים ביתר שאת על כל האומות, כי כל מספר מורה על המעלה הפרטית שיש לכל איש ואיש, כי כל דבר שאינו חשוב כמו הקש והתבן אין לו מספר, אבל ישראל נמשלו לחיטין שנאמר (שיר השירים ג) כגנף ערמת חטים, כי כל ערימה בפני עצמה דבר חשוב שבעל השדה מונה אותה לומר כך וכך ערימות יש לי, כך 'בטנך' של כל אחד ואחד דבר חשוב:

ונקט הבטן, שלא תאמר דווקא מצד הראש יש הבדל בין ישראל לעמים, כי שם ה' נקטא על ראש ישראל דווקא, אבל מצד הבטן כולם שוים כי כולם משתמשים בצרכי הגוף בשוה, אלא אפילו בבטנם יש צד קדושה, כי אינן אוכלים כי אם על פי התורה, כמו שנאמר (משלי כב יח) פי נעים כי תשמרו כבטןך, וכתיב (תהלים ט) ותורחך בתוך מעי. והיה זה כדי שלא יאמרו שישאל אין להם יתרון כי אם מצד הראש אשר בו משטן החכמה, כי רק עם תכם ונבון הגוי הנה (דברים ד ו), אבל מצד השתמשות בעניני הגוף ההולכים דרך הבטן הרי הם כשאר כל העמים, אלא אפילו בטנם כערמת חטים לפי שהיא סוגה בשושנים (שה"ש שם), רצה לומר הוא אוכל על פי סייג וגדר אשר יגבלו ראשנים שנמשלו ל'שושנים', 'שושנים' הלכות הליכות עולם (ראה זוהר ח"ב כג), לכן נקט הבטן מוסף על הראש שהזכיר כאן:

ובדרך זה נמשלו ישראל לכוכבים שנאמר בהם (ישעיה מ כו) המוציא במקסר זכבאם (ראה רש"י לעיל א א), כי מספר ההוא ודאי הוא בעבור מעלתם, כי בלי ספק שהקדוש ברוך הוא יודע מספרם. כך מספר בני ישראל אחר מעשה העגל דומה למה שנאמר אחר חטא של ראובן (בראשית לה כג) ויהיו בני יעקב שנים עשר (ראה שבת נה:), כך הודיע לנו כאן שלא נמאסו בעבור מעשה העגל, אלא כולם במעלות המספר המורה שכל איש מישראל מושגח בהשגחה פרטית: אמנם המספר הנאמר בפרשת במדבר (פסוק א) היה לפי שבא להשרות שכינתו בתוך כל שבט ושבט, כי דבר זה צריך מספר, כי

אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על פחות מן עשרים ושנים אלף' (יבמות טד), כמו שיתבאר במקומו בעזרת השם. ומספר של ערבות מואב (במדבר פסוק כו) היה בעבור חלוקת הארץ, שנאמר בו (שם לג ג) לרב תרבו וגו': (יב) כי תשא את ראש. 'ראשי' מבעי ליה למימר. ומה שנאמר ונתנו איש כופר נפשו, 'איש' מיותר, כי היה לו לומר ונתנו כופר נפשם', ויובן מזה שכל אחד בפני עצמו יתן, שהרי נאמר אחר כך (פסוק יד) כל העובר על הפקודים וגו'. ועוד קשה, לדעת רבותינו ז"ל (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג) שאמרו שכפרה זו היתה לכפר על מעשה העגל, אם כן למה יתנו הכופר דווקא בשעת המספר. ועוד קשה, והלא בחטא העגל היו כל ישראל שוים זקנים עם נערים, וכופר לא נתנו כי אם מי שהוא מבין עשרים:

ונראה ליישב כל זה במה שנאמר (להלן לב לד) ויביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, מהו 'ביום פקדי'. אלא שהורה בזה שלא נמחל להם עון העגל אלא בעבור שהיו החוטאים רבים דנפשי רחמי, כי הקדוש ברוך הוא חס ביותר על רבים כמו שנאמר (איוב לו ה) הן אל פכיר ולא ימאס (ראה ברכות ט), וכמו שנאמר (יונה ד יא) ואני לא אחוס על גינוה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רב וגו', וכן מסיק בגמרא (ע"ד ד) 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי, לא היה דוד ראוי לאותו רשע ולא היו ישראל ראויין לאותו מעשה, ולמה עשו, אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, וצריכי דאי אשמועינן רבים הוה אמינא משום דנפשי רחמי כו':

ולפי זה אין כפרה זו משמשת כי אם בזמן שכל אחד יושב בתוך עמו, כמו שאמרה השונמית (מלכים ב' ד) בתוך עמי אנכי ישבת, אבל בזמן שהם כספרים אחד לאחד, יש לחוש שהמספר יגרום שכל אחד לבדו בפני עצמו יעלה זכרונו למעלה ויתבקר נקטו בכל זכות וחובה שיש לו, ושלא לא יכירעו זכותיו על חובותיו, ובסיבה זו זיכירו לו עון העגל שכבר נמחל, כי לא נמחל כי אם אל רבים ולא ליחידים, והמספר גורם שכל יחיד נזכר לעצמו. לכן נאמר ציביום פקדי' והוא לשון מספר, ורצה לומר כשיהיו נמנין לאינו צורך אז

בני העיר פרק רביעי מגילה

איסור זה נאמר רק כשהוא תולש ומאכיל לבהמותיו, אבל אם מניח את העשבים במקום שתלש מותר, שמאחר ועדיין רואים אותם שם יש בזה משום עגמת נפש לרואיהם וירצו לבנותו כבתחילה, ומדוע כתוב במשנה שאף לא יתלוש.

מתרצת הגמרא, **פִּי תֵּנָן נְמוּי מִתְּנִיתִין תוֹלֵשׁ וּמֵאֲכִיל תֵּנָן** - כן היא גם כונת המשנה שאסור לתלוש על מנת להאכיל, אבל לתלוש ולהניח מותר.

תֵּנָן רַבָּנָן, בֵּית הַקְּבָרוֹת אֵין נוֹהֲגִין בְּהֵן קָלוֹת רֵאשׁ, כַּגֹּן באֲכִילָה וּשְׂתִיָּה אוֹ לחֲשׁוֹב שֶׁמֶ חֲשִׁבֹנוֹת לֵי, וְאֵין מְרַעֲיָן בְּהֵן בְּהֶמְדָּה, וְאֵין מוֹלִיכִין בְּהֵן אֲמַת הַמַּיִם - לא מעבירים שם את תעלת המים, וְאֵין מְלַקְטִין בְּהֵן עֲשָׂבִים. וְאֵם לִיקַטְתָּ אֶת הָעֵשְׂבִים שֶׁהֵיוּ שִׁם, שׁוֹרְפָן בְּמִקְוֵן מִפְּנֵי כְּבוֹד מֵתִים.

מבררת הגמרא, **אֶהֱיָא -** על מה נאמר שהוא מפני כבוד המתים, **אֵילִימָא -** אם תאמר שהוא **אֶסְפִּיא** שאם ליקט עשבים שורפן במקומן, **פִּינֵן שׁוֹרְפָן בְּמִקְוֵן מֵאֵי כְּבוֹד מֵתִים אֵיכָא -** מהו הכבוד בזה ששורף את העשבים במקומם. **אֶלָּא** טעם זה נאמר **אֶרִישָׂא**, שהטעם שאין נוהגין בהן קלות ראש לֵי, הוא מפני כבוד המתים לֵי.

משנה

חז"ל לֵי תקנו לקרוא בכל שנה באדר הסמוך לניסן ארבע פרשיות לזיכרון ארבעה דברים, ואלו הם: א. פרשת 'שקלים' - לזכר מצות מחצית השקל שהיו מחויבים ליתן ללשכה עבור קרבנות הציבור שהיו מקריבים בכל יום מימות השנה לֵי. ב. פרשת 'זכור' - לזכר מעשה עמלק, וסמכו קריאה זו לפורים שהוא מעשה המן שהיה מזרע עמלק. ג. פרשת 'פרה אדומה' - לזכר שריפת פרה אדומה ששרפה במדבר בשני בניסן כדי להוות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן, כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו. וקורין פרשה זו, כדי להתפלל לפניו יתברך שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה. ד. פרשת 'החודש' - קוראים אותה כדי לקדש את חודש ניסן שהוא ראש לחדשים שנאמר בו (שמות יג ז) **יְהַדְּשׁ הַיָּהּ לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לְכֶם לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה**. אולם אין קריאה זו עיקר הקידוש, שהלא עיקר הקידוש הוא בעת ראיית הלבנה שמקדשין אותו הבית דין, ואין קריאה זו אלא מדרבנן לֵי.

להלן יבואר באלו שבתות יש לקרא פרשיות אלו:

רֵאשׁ חֲדָשׁ אֲדָר שֶׁחֵל לְהֵיוֹת בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בשַׁבַּת זו בְּפֶרֶשׁת שׁוֹרְפֵי עֵשָׂב - שהיא לזכר מצות מחצית השקל שהיו נותנים בזמן המקדש עבור קרבנות הציבור לֵי. חֵל ראש חודש לְהֵיוֹת בְּתוֹף הַשַּׁבָּת - באחד מימות השבוע, מְקַדְּמִין וקורין את פרשת שקלים לְשַׁעֲבֵר -

בשבת שלפני ראש חודש שהיא עדיין בחודש שבט. וּמְפַסְקִין לְשַׁבָּת אֲחֶרֶת - בשבת שלאחריה מפסיקין ולא קורין את פרשת זכור, בכדי שיקראו פרשת זכור בשבת שלפני פורים. וְאֵילוֹ אם ראש חודש אדר חל בשבת שקורין בה פרשת שקלים, קורין בשבת שלאחריה פרשת זכור, שהיא שבת שלפני פורים, וכדלהלן.

בְּשַׁנְיָה יְזָכֹר - הפרשה השניה יי שקורין בחודש אדר היא פרשת 'זכור', שבה מזכירים את מעשה עמלק. וקורין פרשה זו בשבת שלפני פורים, כדי לסמוך מחיית עמלק למחיית המן שהוא מזרע עמלק.

בְּשַׁלִּישִׁית פְּרָה אֲדוּמָה - הפרשה השלישית שקורין בחודש אדר היא פרשת 'פרה', שבה מזכירים את שריפת פרה אדומה שהוזה את אפרה על בני ישראל בכדי שיוכלו לעשות פסחיהן בטהרה. וקורין פרשה זו בשבת שלפני פרשת 'החודש' לֵי.

בְּרַבִּיעִית הַחֲדָשׁ הַיָּהּ לְכֶם - הפרשה הרביעית שקורין בחודש אדר, היא פרשת 'החודש הַיָּהּ לְכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים' ששם מוזכרים דיני הפסח לֵי. וקורין פרשה זו בשבת שלפני ראש חודש ניסן, ואם חל ראש חודש בשבת קורין אותה בראש חודש.

בְּחִמִּישִׁית - לאחר שקראו את כל ארבע פרשיות אלו, חוֹרִין לְפָסְקֵיהֶן לֵי.

לְפָסְקִין - בכל עת מועד דוחים מלקרות בפרשת השבוע, וקורין בענין המועד מעין המאורע לֵי. דהיינו: **בְּרֵאשִׁי חֲדָשִׁים** - וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים (נמזגזג כח), **בְּהַנּוּכָה** - וּבְהַנּוּכָה (שמות יז), **בְּתַעֲנִיּוֹת** - פרשת ברכות (נמזגזג ז), **וּבְפִזְרִים** - וּבְפִזְרִים (ויקרא טו ז), **וּבְמַעֲמָדוֹת** - במעשה בראשית (נמזגזג ט), **וּבְיוֹם הַפִּיזְרִים** - פרשת איסורי עריות (ויקרא יח לֵי).

גמרא

מצות עשה על כל אדם מישראל בזמן שביית המקדש היה קיים, ליתן מחצית השקל בכל שנה לצורך קרבנות הציבור, ובראש חודש ניסן היו מתחילים להביא את קרבנות הציבור מן השקלים החדשים שנתרמו. כדי שיביאו כולם את שקליהם עד לזמן זה, היו מכריזים על גביית 'מחצית השקל' בכל ערי ישראל מראש חודש אדר.

תֵּנָן הַתָּם, בְּאֲחָד בְּאֲדָר היו שליחי בית דין יי מְשַׁמְעִין ומכריזים בכל ערי ישראל לְעַל הַשַּׁקָּלִים - שיביאו בני ישראל 'מחצית השקל' לצורך קרבנות הציבור, כדי שבאחד בניסן יוכלו להקריב את הקרבנות מן התרומה החדשה.

אף שהיה מן הראוי לקרוא את פרשת 'פרה' לאחר פרשת 'החודש', שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ובשני לו נשרפה הפרה, בכל זאת הקדימה מפני שהיא טהרתן של ישראל (ש"י ד"ה נרעיש, טס היזעלמי). **מה. בגמרא** (ז): יבואר האם כוונת התנא שחוזרים לסדר הפרשיות, או לסדר ההפטרות. וחיידוש התנא הוא, שלא נאמר שהטעם שקורין פרשת החודש הוא מפני ששואלים ודורשין בהלכות החג, ואם כן כל שכן בשבתות שלאחר ראש חודש שסמוכות יותר לפסח שקורין בהם פרשת הפסח מהאי טעמא גופא ד'שואלין ודורשין', לכך חידש התנא שבחמישית חוזרים לסדרן (פי יושע, וו"ז נהמפג זלקוט זלוסיס). **מו. בן פירש רש"י**, וכלומר שאם חל ראש חודש וחנוכה ופורים בחול קורין בהם פרשת היום מעין המאורע, כמו בתעניות ומעמדות. **מו. ראה** להלן (ב). וכתב הרמב"ם (תפלה פ"ג ה"ח), שזה דווקא בתעניות שגזרין אותן הצבור מפני הצרות כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן, אבל בתעניות שאנו מתענין על מה שארע לאבותינו, קורין פרשת 'יִחְזַל מִשָּׁה' (שמות ג) וּפְסַל לָךְ' (סס לז). **מוח. ע"פ** תוס' (ד"ה לל) שהוכיחו שמדובר במשנה במנחה של יום הכפורים שחל להיות בשבת, ועל זה אמרו שמפסיקין מן הסדר שחל באותו שבת וקורין בפרשת עריות, אך אין לומר שכוונת התנא ליום הכפורים שחלה בקורין בפרשת אחרי מות במקום פרשת השבוע, דאם כן היה לו לתנא לנקוט את כל הימים טובים ולא רק את יום הכפורים. וראה בילקוט ביאורים שיש מהראשונים שביארו את כוונת המשנה על יום הכפורים בשחרית. **מט. רש"י** בפירוש תלמיד רבינו שמואל בן רבינו שניאור (יש שקלים) כתב, שביית דין שבבל עיר ועיר היו מכריזים לבני העיר ולכפרים סביבותיה. ובפירוש רבינו משולם (סס) כתב, שמירושלים שלחו שליחים לכל הארץ. **נ. איתא** בירושלמי (שקלים פ"א ה"ב) מהו 'משמיעין', רב הונא אמר 'מכריזין'. וכלשון הפסוק (שמואל א' טו ז) וַיִּשְׁמַע שְׂאוֹל אֶת הָעָם וּפִירַשׁ רֵש"י (סס) 'לשון הכרזה'.

ארבע פרשיות

התחלת התנוצצות 'ראש השנה'

מהארבע פרשיות מתחיל ראש השנה, לכן מנגנים 'אתה גבור' בניגון ראש השנה. וגם יש הרזו (בפיוט שמריה לפרשת שקלים) 'עד במאזני צדק יבריעני', מרמו על ראש השנה שהוא במזל מאזניים. אמרי פנחס (אות קט)

הכנה ל'פה סח' - ענוה

ענין הארבע פרשיות שקודם הפסח, ש'פסח' הוא 'פה סח', שיוכל הפה לדבר לפני השי"ת, כי במצרים היה הדיבור בגלות (וזהו מ"ג כה: פני ען מייס שער מן המלות פ"ו), ולא יכלו לצעוק, ורק כשהיה קרוב לגאולה כתוב (שמות 3 כג) 'זיאנהו וגו' ויועקו'. ובשביל שיוכל האדם לדבר אל ה' צריך שיהיה בשפלות, וכמו שכתב בשו"ע (או"ח סי' ס"ג ס"ב) שקודם התפילה צריך לחשוב בגדלות השי"ת ובשפלות האדם מי אנכי וכו', ולכך קוראים בתחילה פרשת שקלים, כי מחצית השקל רומז לאחדות של ישראל, שכל אחד הוא רק חצי ואינו שלם כי אם בהתחברות חבירו (תולדות יעקב יוסף פרשת כי משא ד"ה מ"ה), ואחדות בין אחד לחבירו אי אפשר שיהיה אלא על ידי שפלות. ואחר כך פרשת זכור מחיית עמלק, הוא מדת הכעס שהוא ענף מגאווה. ואחר כך פרשת פרה מרמו על מידת הגאווה כמו שכתב בתולדות יעקב יוסף (פרשת ויקרא ד"ה מ"ה על המנחה), וכן אומרים בפיוט 'אין לשוחח' (בפרשת פרה בשמירת), שאם נתגאה כארז, ישפיל עצמו כאיוווב ותולעת. ואחר כך פרשת החודש, 'שה תמים', כמבואר במדרש (ויק"ר 7 ו) כשה'שה לוקה באבר אחד, כולם מרגישים וכו' וכך הן ישראל אחד מהן חוטא וכולן מרגישים, 'תמים' וגו', 'ואם ימעט' וגו' - מדת ענוה, למעט את עצמו וכו', ואחר כך יכול להיות 'פה סח'. אמרי פנחס (אות קכ)

לי בבית 'גנוי', והמזן היה גם כן מאור הגנוז לכן היה כמונה בקופסא דהיינו בגניזה, וכתוב (שמות 10 ג) 'קח צנצנת' וכו' 'למשמרת' וכו', לגניזה, וכן איתא (אמרי פנחס פרשת בשלח אות עג) בשם רבי נחום ממשערנאביל ז"ל, שגם עתה אוכלין ישראל מן, רק שהוא מלובש במשא ומתן, עיי"ש.

ולכך ניתנה תורה דווקא בשבת, ועל ידי משה רבנו ע"ה, ולכן אסור להניח ספר פתוח ולצאת, והוא חמור מאד (עיין שו"ע יו"ד סי' רעו, ובש"מ סי' ס). כי צריכין האותיות של התורה להיות גנוזין כי הם מאור הגנוז, רק בשעה שלומדים מהם אז מאיר אור הגנוז ויכול להיות פתוח, וספר תורה שקדושתה גדולה צריך להיות בגניזה יותר, דהיינו שהאותיות גנוזים וכרוכים ביריעות ולמעלה כרוך במפה וצנוע בארון הקודש, והאור גנוז בתוך האותיות, ואין מוציאים הספר תורה מארון הקודש כלל, רק בשבת שאז אור הגנוז מתגלה, ועל כן קורין בתורה. וכן בכל עת שקורין בתורה אמר הרב ז"ל שעל ידי הקריאה גורמין עת רצון, כמו שנתבאר במקום אחר (שער סדר יום ממלך קט) פירוש המדרש (כ"ר ע ט) זירא והנה באר בשדה' וכו', עיי"ש.

ובזה יובן מה שהעולם קוראים לארבע פרשיות 'שבתות טובים', בעבור שמוציאים שני ספרי תורה יש אור גדול יותר, על כן הם שבתות טובים, כי 'טוב' הוא 'אור' (ראה בראשית 6 ד), וכן יום טוב, בעבור שמוציאים שני ספרי תורה הוא יום טוב. ובשמחת תורה שמוציאים ג' ספרי תורה, ועוד שקורין בלילה, מה שאין כן כל השנה, הוא אור גדול מאד. אמרי פנחס (אות קכא)

הארבע פרשיות הם נגד ארבע אותיות הוי"ה מסופו לתחילתו, כנגד הארבע פרצופין שהעולם מונה בהם 'כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם זה יתנו וכו', מחצית השקל בשקל הקודש' וכו' (שמות 35), הנה סוד רמזות שקל הקודש ומה ענינו להתכפר בה מפני הנגף, ומפני מה נצטוינו על מחציתו ולא יותר, כולם אפשר בעזרת השם.

הארבע פרשיות נקראים 'שבתות טובים' משום שמוציאים בהם שני ספרי תורה **מעם** שהעולם קוראים לארבע פרשיות 'שבתות טובים' [גומע שבתים], על דרך מה שכתוב במדרש (כ"ר י"ג ב) שיש אור הראשון הגנוז שלא שימש לאדם הראשון רק ל"ו שעות מיום ו' עד אחר השבת. וכן בכל שבת מאיר אור הגנוז, כי שבת הוא מאור הגנוז כמו שאמרו בגמרא (ב"מ 10). מתנה טובה יש

הוא סוד כתר שהוא כ', ומשם בא השפע בכחנת, ג'רה' - לשון 'זיבה', שמשם נמשך השפע למטה, ודו"ק. קדושת לוי (פרשת כי תשא ד"ה או יבואר)

רמזים להשפעות טובות לכל הבריאה ולמלחמת היצר
שבת שקלים הוא כפי מזה שכתוב בספר יצירה (פ"ג מ"ה) שקלן והמירן, דהיינו הקדוש ברוך הוא בשעת בריאת העולם 'שקל' איך להשפיע לשרפים כמדריגתם, ולכל הרקיעים ולכל העולמות, ולזה העולם התחתון ולכל הברואים שבזה העולם, לכל אחד כפי מדריגתו ובחינתו, ונתן לאדם שהוא תכלית הבריאה הבחירה בידו לילך בדרך הטוב או חס ושלוש וכו'. ועל זה מרומז פרשת זכור, כי זכור הוא לזכור מזה שעשה לנו עמלק ועמלק הוא היצר הרע. ובאמת למה הבחירה, הוא כדי שעל ידי זה יהיה להבורא נחת רוח ותפארת מזה האדם שמרגיז היצר טוב על יצר הרע, אז הבורא ברוך הוא מתפאר עצמו בברואיו. ועל זה מרומז פרשת פרה, כי פרה הוא נגד התפארת לרמוז על הנ"ל.

ופרשת חודש, מרומז שלא תאמר חס ושלוש משברא השם יתברך את עולמו שוב אינו משגיח עליה, חלילה לומר כן, רק האדם צריך להאמין באמונה שלימה שהבורא משגיח תמיד בלי שום הפסק על כל העולמות ומחיה אותם ומחדש אותם, כמאמר הכתוב (נפילת שמירת נצרת יולג לור) המחדש בטובו בכל יום תמיד וכו"ל. קדושת לוי (שקלים)

ענין הבריאה והצמצום שממנו נצמחו הקליפות וכוחו של עמלק, ודרך התיקון לזה
עוד יבואר על ארבע פרשיות שהם שקלים, זכור, פרה, חודש, מרומז בספר יצירה (ל"ב פ"ב מ"ב, ופ"ג מ"ג, ט) 'שקלן והמירן וצרפן ועשאן כמין מעוזיבה רפש ומיט'. הכלל, בניסן נברא העולם, ובאמת קודם בריאת העולם היה הוא ושמו אחד, ושקל איך להשפיע לכל עולם ועולם כאשר הם יכולין לקבל השפע מאתו יתברך, דהיינו לעולם השרפים כמדריגתם, לעולם חיות הקודש כמדריגתם, לעולם המלאכים ולעולם הנלגלים ולעולם התחתון, לכל אחד ואחד שקל הבורא יתברך איך ובמה הם יכולין לקבל השפע הצח והמצוהצח מאתו, כן ברא אותם וכן השפיע בהם. ועל זה מרומז לרבותינו ז"ל (ר"ה ב.) כל מעשה בראשית בדעתן ובקומתן ובצביבונם נבראו. וזהו שמרומז בספר יצירה שקלן על הנ"ל. וזהו פרשת שקלים.

וקודם אבאר לך סוד של ארבע פרשיות, שקלים זכור ופרה חודש, הנה הם מרומזים כנגד ארבע אותיות הוי"ה בצירוף כזה - הוה"י, בסוד ארבע פרצופין, נוקבא, דבר, אימא, אבא. היינו שקלים הוא נגד ה"א' אחרונה, לכך היו השקלים לאדני כסף, כי 'אדני' הוא סוד ה' אחרונה, וזכור' הוא נגד ה'ז'א"ו' שהוא בחינות זכור כנודע, ו'פרה' הוא נגד בינה שהוא אימא עילאה היינו ה"א ראשונה, ו'חודש' הוא נגד הוי"ד שהוא חכמה, שבזה נתחדש העולם, ולכך חכמה נקרא בחינת אבא שהוא המוליד העולמות, כי בחכמה ברא את הכל. לכך בין שלישי לרביעי לא יפסק (פסקים קט.), כי שלישי ורביעי מרומזים על אבא ואימא שהם תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין. והארבע כוסות של פסח הם גם כן כנגד הארבע פרשיות הללו, לכך בין כוס שלישי לרביעי לא ישתה, כי הם בסוד 'אכלו ריעים' (שי"ט ה 6), ונקראים יין המשומר דלית ביה מנע לחיצונים.

ועד ארבעה פרצופין הללו יש לנו השגה, כי בהם הוא יתברך מנהיג עולמו, אבל יש פרצוף המיישי שהוא נקרא אריך אנפין בסוד קוצו של יו"ד, והיא מרומזת באל"ף ד'אחד', לזאת אמרו (יושמי נכוח פ"ג ה"ב) ובלבד שלא יאריך באל"ף (עין ויהי מ"ג קס), כי הוא סוד אפס המוחלט אשר לית מהחשבה תפיסה ביה כלל, אך המחשבה היא המשוטטת שם בסוד 'מטי ולא מטי' ממעלה למטה בלי מנוחה, בכדי שלא יאריך שם, והענין הזאת הוא בחינת 'שקלא וטריא', והמחשבה כשמגיע למעלה הוא נקרא 'שקלא' שהוא 'טריא', כי 'טריא' הוא לשון רפואה בלשון ארמי, ו'שקלא' שהוא 'אריך אנפין' הוא גם כן לשון רפואה - לשון 'מעלה ארוכה', וזהו 'שקל' הקודש, והוא נקרא מעיין החכמה, שמשם נובע חיים למטה למחצית השני של המחשבה המשוטטת למטה שהוא בחינת 'גופא' נגד החצי 'מחשבה' דלעילא, ועל זה אמר אליהו ז"ל (פמח גליהו) 'האי נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא', נמצא היוצא לנו מזה שהמחשבה המשוטטת למעלה נקרא 'מחצית השקל' כי הוא שם בחינת 'מטי ולא מטי', ואותו מחצית השקל הוא מנין על המחשבה דלמטה להיות נובע משם שפע וחיים. וזהו סוד 'זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש', וכל זה שלא יהיה בהם נגף, וזהו סוד 'עשרים גרה השקל', היינו 'שקל'

ארבע פרשיות

בארבע פרשיות ילמד משניות מעניינא דיומא

נפשו העניה ושפילה בנוף העכור כי לא נגרע ערכם מכל הענינים, ודי בהערה. (עמק שוה מגילה כט.)

הצדקה מטהרת הנפש, וטעם ההפסקות בין הפרשיות תנן התם (פסחים ג.) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, אור בגימטריא אין סוף הקודם לד' אותיות של הוי"ה ולעשר של מלוי. וכבר ידעת כי בין אין סוף לכתר הנרמו בקוצו של יו"ד של שם הגדול יש הצחצחות שקראן הגאון ג' גנוזות ראשי ראשים (ל"א ס' נח), ועם כל השבחה הזה בודקין את החמץ הוא יצה"ר להחזירו למוטב לדוגמת אורו של שם הגדול וא"ס בעל השם שהאור שלהם מתנוצץ במלכות נר מצוה שהיא אמונתן של ישראל. עוד, אור הנר בגימטריא רל"א שערים פעמיים פנים ואחור שהתורה מצטרפת בהם, והוא ביעור המץ באמת.

ייושלים תקון זה בזכות ארבע פרשיות שקדמו לביעור, ואלו הם, שקלים, זכור, פרה, החודש, והרמו כי בזכות הנקבה על ידי ממונו של אדם כגון צדקה וכן שקלים שיש בהם חסרון כים יזכרנו ה' יתברך לטובה. ואם נסיר אלהי הנכר אשר בתוכנו הוא יצה"ר ונמחר נפשותינו בתשובה שלימה כדרך מהרת הגוף באפר פרה, יחדש הקב"ה את עולמו ואת רוח הטומאה, בכח רל"ב תנ"ה בשווי המספר, יעביר מן הארץ. ויש אמנם בין שקלים לזכור הפסקה בג' פנים, ב' או ד' או ו' בחודש (טור ל"א מרפא, להפסקות דלקמן), אם מפני שתהיה נתינת הכסף למצוה שלא לשמה והוא פגם סמוך אל הנתינה כגון א' באדר משמיעים על השקלים ויום ב' סמוך לו, או שהיו קצתנו נותנים והקצת קופצים את ידם, וזה לא יורגש עד עבור ב' או ג' ימים אחרי הזמן הקצוב. ונראה מי הוא הרוצה שיתנו אחרים והוא לא יתן, זו היא הפסקת יום ד'. או שהיו הנותנים בלתי הגונים מצד עצמן דקיימי בימי בקש זאת מידכם רמוס חצרי' (ישעיהו א' יג) כי מזה שבידם כסף נמאס מצד ביאת מקדש לבני אדם שאינם מהוגנים כמו שאירע ביום ו' של בריאת העולם דכתיב ביה (בראשית ג' ד) 'ויגרש את האדם', שכנגד זה הפסקת יום ו', והוא רחום יכפר. ובין זכור לפרה אפשר להפסיק

כמו שמזכירים בכל יום 'פרשת התמיד' (טו), שו"ע ל"א ס' מה ס"ב), לקיים 'ונשלמה פרים שפתינו' (הושע י' א), ככה בבוא פרשת שקלים, ראוי שילמוד משניות של מסכת שקלים, ובפרשת פרה מסכת פרה, וקידוש החודש בפרשת החודש. וכן מסכת פסחים – בפסח, ומסכת יום טוב (נ"ה) והגיגה ומועד קטן. וכן בכל זמן וזמן המסכתות השייכות. בתשעה באב מסכת תענית, ובראש השנה כו'. וראיתי מאיש כשר המדקדק, שהיה קורא בינו לבין עצמו, מראש חודש ניסן, בכל יום הנשיא שלו. וכי"ד באייר, פרשת פסח שני. ובפרט מנהג כשר הוא לעשות כן, הדר בירושלים עיר הקודש תוב"ב, שאין אומרים שם תחנון. ואשרי המשכיל.

(של"ה מסכת יומא דרך היים תוכחת מוסר)

מהות ארבעת הפרשיות

ענין פרשת שקלים הוא השלום. וענין פרשת זכור הוא לסור מרע. וענין פרשת פרה הוא עשה טוב, שהוא קבלת עול מלכות שמים בחמש הערלות. או בא ענין פרשת החודש שהוא לחדש לב נכון ורוח חדשה בקרבנו, ואז נשיר שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ונחוג חג זמן חירותנו סלה.

ארבע פרשיות הם הכנה לפסח

זה הוא ענין ארבע פרשיות שלנו שאנו קוראין בכל זמן ועידן טרם בא חודש ניסן שהוא יום הדין לישראל, כמאמר למלכי ישראל מניסן להעיר בקריאת הפרשה, כמו שהיה עשייתנו בפועל ממש, ומה שאפשר לעשות בדוגמתן מהוייבין אנהנו עשות, שקלים, עשות צדקה כיוכל שאת, ומצות עשה של מחיית עמלק שהוא בלב האדם, וטהרתן של ישראל לקדש ולמחר עצמו בכל מה דאפשר, ופרשת החודש להכין על הפסח ביתר שאת ויתר עז, והנה כמו שהיו כבר מימים בזמן המקדש, פרשת שקלים היה הכנה לחודש ניסן כמו כן גם היום יש להתחיל ההכנה עשות צדקה וחסד מפרשת שקלים, ולהשים עין על העניים הצמרכותם לפסח בכדי שיהיה לנו בחודש זה לזכרון טוב אשר צריכים אנו לרחמים בחודש זה כנ"ל, ולהשים עין על עלובת

היצר הרע כעפר שיהיה מתפעל ולא פועל.

(בית יצחק שמלקים, צלעות הבית דרוש ב אות ז)

הפרשיות מעוררים לכפרת עון העגל ולשמירת התורה

מוציאם זה קורין קודם הפורים פרשת שקלים ופרשת זכור, פרשת שקלים כדאמרינן (מגילה יג): להקדימם לשקלי המן, פרשת זכור לפי שנאמר (שמות י"ט) 'זיבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים', ואמרו רז"ל לפי שרפו ידיהם מן התורה כדאיתא במכילתא (בשלה מס' דעמלק ב), לכך נאמר (דברים כה יז) 'זכור את אשר עשה לך עמלק' בזמן שרפו ידיך בתורה, וזכירה זו מועלת למעת בלבך שכל זמן שיש לך רפיון ידים בתורה אזי לעומת זה ירפו ידיך נגד האויב עד כי גבר האויב, לפיכך נאמר (שמות י"ז) 'ידי משה כבדים' שלא היה לו מקום להרים יד ולהתפלל עליהם, כך בימי אהשורוש שרפו ידיהם מן התורה והיו תולים עיניהם במודעא רבה, על כן הגדיל אויב, אך לסוף כאשר קיימו מה שכבר קבלו ובטלו המודעא (שבת פ"ח). נאמר (אסתר ט טו) 'ליהודים היתה אורה' זו תורה (מגילה טו):, וכמו שקודם הפורים קורין פרשת שקלים שהוא כפרה על עון העגל כאמור, ופרשת זכור להזכירם הצלחת ישראל תלויה בשמירת התורה, כך קודם הפסח קורין פרשת פרה שגם היא לכפר על עון העגל כדאיתא במדרש (במדב"ר י"ט ט) תבא האם ותקנה צואת בנה כו', ופרשת הוודש הוזה לכם לשמירת התורה ע"ד לא איברא סיחרא אלא לגירסא (פירושין ס"ה), או פרשת פרה למהרתן של ישראל שהיו במצרים כולם טמאים בגילולי מצרים, ופרשת הוודש לעקור מתוכם עבודת המזלות כדאיתא בעקידה (פסח ב). (עוללות אפרים סי' שח)

תיקון ענין העושר והגבורה והחכמה והתחדשות לעבודת ה'

פרק מגילה נקראת (מגילה יג):, 'אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים כבר כסף אשקול' (אסתר ג ט), אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן זה לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן, והיינו דתנן (שקלים פ"ב מ"ב) באחד באדר משמייעין על השקלים ועל הכלאים.

הוקבעו ארבעה שבתות קודם בוא הרגל המקודש מזבח חג הפסח, והם: שקלים ביום הקדוש

במ"ז באדר ובמ"ז בו והרמז בזה אם יתראשו ידינו אחרי שה' זכרנו בנס של פורים והנה עתנו עת דודים במלוי הלבנה בחצי החודש ממש ויתחיל אח"כ הירח להתרחק מן השמש למחרת הנגוד וזה עכוב אל הגאולה. ולפי שהשם יתברך יושב ומצפה למתי נחפשה דרכינו ואחר נטהר להחיש עם זה פדות נפשינו, על כן אין שום הפסקה בין פרה שהיא מהרתן של ישראל להחודש, סוד (מסילס קג ט) 'נתחדש כנשר נעורייכי'.

(ימאה קשיטה' לרמ"ע מפאנו, סי' סז)

תיקון אהבת המועיל והגאווה ואהבת הערב

לכך הקדימו אנשי כנסת הגדולה לקרוא ג' פרשיות שקלים וזכור ופרה קודם פרשת הוודש, בשביל לתקן את השלשה החמאים השייכים באדם, ובפרשת הוודש יתקנו השלשה חמאים ביתר שאת. לעומת חמא אהבת המועיל, דהיינו לכסוף לריבוי קניינים המדומים, קורין פרשת שקלים, ובפרשה זו נצטוו ישראל לתת שקלי צדקה לאות ולמופת כי זה חלקו מכל עמלו אשר יפריש מהונו ויגנוז במקום שאין היד שולמת, וזולת הצדקה ריבוי הקניינים הוא ללא הועיל. וכתוב (שמות ל טו) 'העשיר לא ירבה' כי הון ועושר לא יגדילוהו על זולתו, 'זהדל לא ימועט' כי דלת האדם לא ימועטנו ממצבו ולא ישפיל ערכו, כי כל בני אדם עשיר ואביון יחד שוים למובה, ועל כן לא תהיה מחשבת אדם רק להרבות הוננו, ואין מלויין לו לאדם לא כסף ולא זהב אלא מועשים טובים. ולתיקון חמא הגאווה ולשון הרע קורין פרשת זכור, שבו זוכרים רשעת עמלק אשר גאה וגאון היה בעווכרו, והמן הרשע אשר רצה כי כל ישראל יכרעו תחתיו, ובקש להשמיד את כל היהודים ודבר להצר על ישראל.

ולתיקון אהבת הערב ותשוקת נפש הבהמית קורין בפרשת פרה לשרוף את הפרה ועמה תאות הערב ללא טוב. ואמנם אח"כ קורין בפרשת הוודש אשר אז צוה ה' לחדש כנשר ימי הנערות, ולצאת לקראת נשק ללחום מלחמות תנופה כנגד היצה"ר ולבטלו כעפר. כאשר על ידי זה בא מצות השבתת חמין, והכוונה היא לפי מה שכתבו החוקרים הראשונים ששלשה יסודות אש מים רוח, הם פועלים, אמנם יסוד העפר הוא מתפעל ולא פועל, ולכן מבטלים ג' פשעי ישראל – כח היצר הרע אשר יסית לאהבת הערב המועיל והכבוד, ועושים את

מנעשי
צדיקים

פרשת שקלים

מחצית השקל לכפר על העוונות

אחד מבעלי העבירה הגדולים שנתעורר בתשובה, בא אל הגאון בעל תבואות שור, ובקש ממנו שיתן לו תיקון תשובה בכדי שיטהר מעוונותיו, הגאון הקשיב לחטאיו של אותו האיש והזדעזע, כי כמעט ולא היה חטא שאותו אדם לא עבר עליו בזדון, ורבו חטאיו מספור. לבסוף אמר לו כדין הכתוב בספרים מה עליו לעשות, שבשביל עבירה זו וזו עליו לצום ולהתענות כמה מאות תעניות, ולהתגלגל בשלג פעמים רבות, ולשכב לפני הדבורים והרמשים, וזה רק בשביל עבירה אחת, צא ומְנֵה כמה חטאים שחטא אותו אדם, שאפילו שנים רבות יחיה וכל ימיו יהיה בתענית וצום ובעיניי נוראים, לא יספיקו לו. הוא יצא מאת הגאון בפחי נפש, ונכנס לבית המדרש ומירר בכי.

באותה שעה נמצאו בבית המדרש כמה חסידים שהיו רגילים לנסוע אל הבעל שם טוב, הדבר נגע ללבם, כי ראו את בכיותיו הנוראות, ויגשו אליו וישאלוהו מה זה ועל מה זה, ויספר להם את כל אשר על לבבו ואת דברי הגאון בעל התבואות שור. נכמרו רחמי החסידים על אותו האיש, ויעצוהו לבוא עמם אל הבעל שם טוב, והצדיק הקדוש ודאי ימצא דרך להקל מעליו מהסיגופים שהוטלו עליו על פי הדין. הוא לא התמהמה, ומיד אץ ויבוא לפני הבעל שם טוב, ואותה שבת פרשת שקלים היתה, ויכנס לפני הצדיק עם פתקתו שבה היה כתוב כל מה שעבר עליו. הצדיק נשא את עיניו הטהורות ויסתכל בו, משראה אותו אדם טהרה אלוקית שבעיני הצדיק לעומת הטומאה שהוא היה שקוע בה, נפל מיד והתעלף. אחרי שהשיבו את רוחו אליו והתאווש מהפחד הגדול שנפל עליו, אמר לו הבעל שם טוב לך מהר וקְנֵה נרות ותביאם לבית המדרש, בכדי שהתלמידים ילמדו בלילות לאור הנרות שלך, ובזה תאיר נשמתך ותטהר בראשונה. האיש לא האמין למשמע אזניו, ברם אחרי שנוכח שאין הצדיק מתכוון חלילה ללעוג לו, קם בשמחה גדולה וירץ מהר לעשות את המוטל עליו.

אחרי הדברים האלה, פתח הבעל שם טוב ואמר לתלמידיו, הן ראייתם שאף השם יתברך נהג עם ישראל כך אחרי חטא העגל ולא הטיל עליהם חובות גדולים וקרבנות גדולים שיהיו חושבים שבזה יצאו ידי חובתם, אלא הטיל עליהם להביא "מחצית השקל", ובזה יבינו שאין בזה כפרה על עוונותיהם, כי אם התשובה והחרטה. ואף אדם זה כך, כל ימיו מיום זה והלאה יהיה בתשובה

ובחרטה. ומה שהגאון בעל תבואות שור החמיר עמו כל כך, הוא משום שאותו גאון לא טעם טעם חטא מימיו, ואינו יודע את נפש החוטא ואת צערו הגדול והנורא, אין הוא יכול אפילו להעלות על דעתו מה גדולה חרפתו וחרטתו הממרקים את עוונותיו, ויש צורך להשתדל שלא יפול חס ושלום בעצבות שתורידנו עד שלא יוכל לקום לעולם חס ושלום.

(קצש"ע עם סיפורים חסידיים ח"ב סי' יד)

סגולה לבן זכר

מסופר על הרה"ק רבי יהושע שפירא מבלאזוב, כי אחד מחסידי אביו שנתברך בבנות, ביקש מרבו ברכה לבן זכר, אמר לו אם רצונך בבן זכר סע לריבטיטש לשבת שקלים, אך שמור הדבר בסוד. ואכן כעבור שנה חבק בן, ושמר על הסוד עד להסתלקותו.

(שיח זקנים ח"א עמ' קז)

צדקתך צדק בשבת שקלים

הרב החסיד רבי מאיר דוד שוטלנד ז"ל היה מספר את הסיפור הבא, פעם שאלו החסידים את הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זי"ע בשבת פרשת שקלים, האם אומרים צדקתך במנחה, וענה אותם: שאלה כזאת שואלים אותי? צריך לשאול דבר זה את פי רבי משה דער דז'אנדאר. כששאלו החסידים לרבי משה כדת מה לעשות, אמר להם בבת שחוק, כל דבר שולח הרבי אלי, כשרוצה הוא לבנה שולח אלי, כשצריך לשלג שוב הוא שולח אלי, וגם שאלה זו שלח אלי, אך התשובה לכך היא, שהנה טעם הדבר שאין אומרים צדקתך במנחה, הוא באם אותו יום "וואלט געפאלן אין מיטן וואך" לא היו אומרים תחנון, ועתה שוו בנפשכם, אילמלי שקלים "וואלט געפאלן אין מיטן וואך" האם היו אומרים תחנון. (קובץ בית אהרן וישראל שנה יז גליון ג)

זוקף ראשן של ישראל

שנתיים קודם פטירת הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא בעת עריכת השולחן ב'שבת שקלים', פתח אחר הקידוש ודרש את המדרש תנחומא לפרשת כי תשא, והביא תחלה את לשון המדרש "וכן משה למד תורה לישראל

ופחד שילעגו עליו שיושב ליד הרב, לכן עיין בליל שבת בכל הלילה בסידור התפילה, כדי שימצא שאלה שישאל את הרב בענין תפילת שחרית, ובכך יראו שהוא לא עם הארץ, אולם לא הצליח למצוא שאלה, והלך בבוקר וישב ליד הרב, ולא דיבר עמו כלום. לאחר שיצא האיש מבית הכנסת בבוקר לקח שוב סידור של תפילת שבת, והתחיל לעיין בתפילת מנחה של שבת כדי שימצא שם קושיא, לאחר עמל וטורח מצא קושיא חזקה ב'צדקתך' שאומרים לאחר חזרת הש"ץ, ושם כתוב "אדם ובהמה תושיע ה'", ונתקשה קושיא חזקה, איך הכתוב הניח את הבהמה ליד האדם, ושמח מאוד שמצא קושיא עצומה כזו, והנה כשהגיע זמן מנחה וישב ליד הרב, פתח את הסידור לעיני כולם, ואמר לרב שיש לו קושיא גדולה, "מי הביא את הבהמה אצל האדם". ענה לו הרב, השמש הביא את הבהמה אצל האדם, ונתכוון לרמוז לו שהשמש הושיבו ליד הרב, וכל השומעים צחקו צחוק רב בשומעם את תשובת הרב, אך האיש לא ידע למה צוחקים, כי לא הבין את דברי הרב. לאחר התפילה שאל את השמש למה צחקו, והשמש השיב לו שצחקו עליו כיון שנודע לציבור שהוא עם הארץ, ואינו מבין במה הכתוב מדבר, והרב אמר לו שהשמש הביא בהמה כמוך ליד הרב. כששמע האיש את דברי השמש נצטער מאוד, וביקש עצה מהשמש מה לעשות כדי שהקהל ידעו שהוא למדן, אמר לו השמש אם תשלם לי עשרה זהובים אתן לך עצה טובה, הסכים האיש לכך, והשמש אמר לו שיאמר בשבת הבאה לרב שכוונת שאלתו היתה למה אמר הכתוב "אדם ובהמה תושיע" היה יכול להפרידם ולומר אדם תושיע ה' וגם הבהמה תושיע, ולמה זכר אותם במשקל שווה זה עם זה. אך אפשר לתרץ, שכוונת אדם היא על הנפש שנקראת אדם, ובהמה היא על הגוף שנקרא בהמה לגבי הנפש, והזכירם ביחד כי ראוי לכבד את הגוף, כי הוא כלי ומלבוש שבתוכו דרה הנפש, והיא מתכבדת בהיותה בגוף, כי בהיותה למעלה לפני שירדה לגוף אין זה חידוש שהיא קדושה, כי יש רבבות מלאכים שכולם קדושים וטהורים, אבל כיון שהיא דרה בגוף ונשארת בקדושתה יש לה מעלה גדולה, ומכאן אנו למדים שמכיון שהחכם מתייקר יותר ליד עם הארץ, כי חכם בין חכמים לא ניכר בחכמתו, לכן ראוי לייקר את עם הארץ. וכן היה, שבשבת אמר דברים אלו אותו עם הארץ לרב, ובדברים אלו ניצח את הרב שביזהו בשבת שעברה. וכן הוא הענין כאן לגבי מחצית השקל, מאחר שהנפש מתכבדת ומקבלת מעלה ושבה מצד הגוף שהוא חומר עכור, לכן יתכבד חלק החומר שהוא "מחצית השקל" שהוא מהמין של הגוף להיות פדיון לנפש הרוחנית.

(עוד יוסף חי, כי תשא)

והדריכן למצוות, ונתן להם סדרי תורה ופרשיות שקוראים בהם בכל שבת ובכל חודש וחודש ובכל מועד, והם מזכירים אותו בכל פרשה ופרשה, ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, חיך, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראים אותה לפני כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. אח"כ הוסיף רבי יחזקאל ואמר, פעמיים ראיתי אצל אבי זצ"ל, שהיה זוקף ראשם של ישראל כמו במתן תורה על ידי משה רבינו, פעם אחת בשבת פרשת 'שקלים', ופעם אחרת בחג השבועות, ואנכי כמה פעמים עשיתי הכנות לכך ולא זכיתי, אולם את זאת אי אפשר לראות בעיני בשר. (מגדולי התורה והחסידות ח"ט)

כי מלפניו הון וכבוד ועושר

רב אחד ביקר פעם את הרה"ק רבי מרדכי מנדבורנא זצ"ל, נתגלגלה השיחה ביניהם על המצב החומרי של היהודים, והרב שאל את הצדיק מה לעשות בדבר בני ישראל שצריכים פרנסה והדור הולך חולף וחוסר, והפרנסה לקויה מאוד. השיבו הצדיק: אין עצה ואין תבונה אלא לעשות תשובה, כי תחת כסא הכבוד יש אוצר גדול של כסף, והראיה ממחצית השקל, שהראה לו הקדוש ברוך הוא, למשה מטבע מתחת כסא הכבוד, ואמר לו "כזה יתנו" (במדב"ר יב ג), ועל תשובה הרי אמרו בגמרא (יומא פז.) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, וכשכבר יהיו אצל כסא הכבוד יוכלו בנקל לקחת גם מהכסף של האוצר הגנוז שם. (סיפורי חסידים כי תשא)

מחצית השקל החומרית פודה את הנפש הרוחנית

הבן איש חי בספרו "עוד יוסף חי" מבאר איך מועיל מחצית השקל שהוא גשמי ודומם, להיות כופר לנפש שהוא קדוש וחלק אלוה ממעל. מעשה בגביר עם הארץ, שהיתה דירתו בכפר אחד רחוק מן המדינה שש שעות, ובכפר היו לו שדות וכרמים וצאן ובקר, ולא היה בא למדינה אלא ביום השנה של פטירת אביו לומר קדיש בעבורו, כי אביו היה קבור במדינה הזאת. והנה נזדמן פעם שיום פטירתו של אביו חל בשבת, ודרכם היה לומר קדיש מהשבת שקודם לשבת של הפטירה, והוא בא מהכפר מערב שבת, ומכיון שהוא היה אוהב כבוד, אמר לשמש בית הכנסת שיושיבו במקום מכובד והוא יתן לו מתנה חשובה, אמר לו השמש יש ליד הכסא של הרב כסא ריק, ויושיב אותו על כסא זה מימין הרב, ושמח האיש על זה מאוד. והנה מכיון שהוא היה עם הארץ